

GAURKO MARXISMOA ERLIJIOAREN AURREAN

JOSE AZURMENDI

Jainkoaren Piztuera?

Nunbait esana dut marxismoa kezkatan dabilhela. Alde askotatik igarri uste dizkiogu kezkaon seiñaleak. Erlijioarena hoetako bat. Lan honen titulo-azpiak pentsaeraz lezakeana baiño koxkorragoa da, halare, nire asmoa: neke haundirik gabe antzeman dezaioke irakurleak tendentzia agiri batekin eramana dagoela hemen ari, tendenzioso izatetik libratuko naizela itxaro nahi nuke, hala ta guztiz ere.

Errusia-n ez bezalako eta uste ez zituen halako prolemek topatu dizkigu marxismoak erlijioarekin. Ez dago dudarik erlijioa dala (katolikoa batez ere) komunismoak sartaldean jo duen kontrarik astunena. Hori Togliatti-k berak aspaldian aitortua dugu eta berriro aitortu digute berriki, albotik eta zeharka bada ere, Venezuela-ko komunistek, Castro-ren erreholuzioak irabazi ahal izan bazuen, Elizak (eta industrialek) emandako laguntzagaratik izan zala diotenean.

Erljioa ta progresismoa elkarrekin ederki konpon ditezkeala ere bixtan agiri zaigu gaur (modari jarraitzeko Joanes XXIII aipatuko dugu). Ez dago ukatzerik halare, fenomeno zozial bezala, berri xamar dugula azkeneko hau.

Berebat ez oso zahar dugu, baita ere, komunistek oraintsu ikusten hasi baldin bazaizkigu erlijioak ere balio izkutu asko dituela.

Kondizionamendu berri batek esitzen gaitu gaur, gure eginkizunetan, bai komunistak eta bai katolikoak. Jeneralean esanda, behiñepein.

Jaungoikoa enterratu nahi zutenak.

XIX-garren gizaldia Prometeo-ren gizaldia dugu. Baztar guztietan Jainkoaren kontrako erreboluzioa sortzen ta sartzen da (gu atzeraxeago gabilta beti). Nietzsche eta Marx izen gutxi dira, baiña nahikoa izen bai egoera hari apur bat antzemateko.

Prometeismo honen ondarrak, Unamuno ta Sartre ahazturik ere, ez dira oraindik zeharo garbitu: Simone de Beauvoir gogoratuko dugu, berberak autobiografian ematen dizkigun argitasunekin. Ba dirudi azken bolara honetan gogor sartu zaizkigula aizeok euskal ibarrotan ere, esaten didatenez (gure fenomenoa de Beauvoir-ekin ezertarako alderatu nahi gabe).

Ateismoa moda biurtu zan; ateismo erdi zan oraindik, ordea, laboratorioko ateismo, intelektualendako dosis berezietan prestatua.

Humanismo atea.

Izan ere, egiazko ateismoa, zalapartarik ez protestarik gabeko ateismo guztiz korrientea, gizartean finkatu ta zabaldua, izateko ta agertzeko justifikazio filosofikoen premiarik sentitzen ez duena, XX-garren gizaldian ezagutu dugu. Jainkoaren asesinoek sikologia kurioso bat baizuten gehienetan: Nietzsche, beharbada. adibide nabarmenena. "Jaungoikoa il da" deadarka ari zan bertan moja batek baiño fede gehiagok eta gehiegik kixkaltzen zuen gizajoa (ikus haren poesiak).

Jaungoikoaren hiltzailleen semeek estreñatu digute benetako ateismoa, humanismo atea. Estadu jainkogabeak ere eratu zaizkigu. Estadu hoek ez omen dira, diotenez, Jaungoikoaren kontrario (nola izan ez danaren kontrario?); Jainko gabeak dira ta kitto.

Halabaiñan, errezagot izan zan nunbait Jaungoikoa hiltzea, erlijioa akabatzea dana baiño. Neuk ikusikoa dut hori Budapest-en. Hauxe bera aitortzen digu baita ere Garaudy-k Poloniaz: komunistak nagusi diran ezkeretzkoan katolizismoa indartsuago biurtu da. URSS-en bertan ere, oraindik, Erreboluzioa ezkerreko lehenengo aldiz aurten egin dizkiguten inkestetan azaldu omen denez (haietzaz asko ez badakigu ere) "zer pentsatu sortzen omen dute" (errusiarren aitortzaren harabera). Yugoslavia-ko gertaera ondo ezaguna da hura ere, Ungaria-zer esanik ez, etc.

Jainkoaren piztuera.

Erljioaren iraupen hau kapitalismoaren ondakin zala pentsatu dute komunistek denpora batean. Azkenean, ordea, eta katoliko nahiz budista progresistak ezagutzean, filosofo marxistaren batzuek erlijioari pixua ta neurriak berriro hartzen atrebitu zaizkigula dirudi. To gliatti-k (**Memoriale di Yalta**) hasi zigun birajea: erlijioa orain arte ez bezala pentsatzen hasi bearrean gaude, derrigor.

Erljioaren iraupen hau ezin diteke kapitalismoaren ondar dala-koarekin egoki azaldu, jarraitzen zigun gero Salvatore di Marco filosofoak. Ba llike erlijioa herriaren opio izana, ausartzen zan Lombardo Radice, baiña ez da agiri zergatik izan beharko lukean berez eta ezinbestean holakorik. Erljioaren naturaleza eta erlijioaren agerpen historikoak bereizten hasi zaizkigu...

Mario Manacorda ta Lombardo Radice-k diotenez, Marx-en txetuak arretaz irakurri ezkerero ondo bereiz omen ditezke haren pentsakeran erlijioaren forma (natureleza) eta beronen usadio politikoa. Ditezke eta behar dira (cfr. 1844-eko Eskuidazkiak) Iritzi berdiñekoak dira Lenin-en idazkieri buruz. Erljioarekiko Lenin-en etsaigoa ez omen da printzipio teorikoen ondorenik, aztertzen dituen erlijioaren forma historikoen konsekuentzia soil baizik.

Zer derizkiozu erlijioa herriaren opio dalako esaerari?, galdetu dio norbaitek Passolini-ri. Eta honek: heun urte haundi bere gainean ba dauzkala...

Iusio hutsa zan zientziaren aurrerapenak erlijioa akabatuko zuela, aitortu digu Garaudy-k (zita eta autore gehiago ekar gintezke hemen). Eta A. Schaff polakoak: katolizismoak pertsonari dion estimazioa ikasi beharrean gaude. Garaudy-k ere pertsonaren Trazendentzia argitzen duen teoria marxista bat sortzea premiazkotzat ematen du. Eta Aragon poetak: marxismoa pobre geldituko litzake Jon Gurutzeko, Teresa Avila-ko, San Paulo, etc. beregain hartzen ez baditu... Eta Bloch-ek: ez du inork pertsonaren Trazendentzia erlijioak baiño hobeto salbatu. Gora erlijioa!

Hala idatzi digu, azkenean, Salvatore di Marco-k: erlijioa berez alienazio danik ez da inun ikusten. Eta: "Debbo confessare che la teoria della estraniacione religiosa, quale si ricava dalla filosofia classica del marxismo, mi suscita molte perplessità, in quanto si è rivelata valida solo in determinate condizioni storiche". Erljioa zer dan eta zer ez, esaten digu berak, dana zeharo pentsatu beharrean gaude.

Ohar gisan erantsi dezaiodan orain artekoari, baezpadan, geienok edo agian denok konforme daudela, nahi bada, erlijioa alienazio edo estraiñiazio dala aitortzeko. Estraiñiazio edo arrotz-biurtze, norberagaltze hau, halare, ez da hitz uniboko hemezkerok, arras ekiboko baizik. Nahikoa harritzapen izaten dut, orduan, hamaika jende gure artean alienazioaz, bestelako argitasunik gabe, edozein konturi buruz mintzatzen zaizkigula ikusita.

Señale bat.

Ez dago datuok bere orretako larrugorrian, textuingurutik eta komunismoaren egoera jeneraletik aterata kontsideratzerik. Huisio izango litzake. Eta ez nuke inor engaiñura bildu nahi: joera honetako zitak eta textuak hainbeste inguratu ahal izango genituzke, neke haundirik gabe, joera kontrariokoak ere. Textuok ez dute señale baten balioa baiño gehiago.

Baiña señale batena bai. Señale bat da, baita ere, joera hau batez ere sartaldean agertzea, komunistak agintean EZ dauden herrietan, alegia. Beraz, ilusio banalegirik permititzen ez digun señalea.

Ilitxov-ek ordea... Beste señale bat.

Ilitxov, denok ezaguna dugunez, postura "zaharrear" agertu zitzaigun. Hainbat arrigarriago jokabide hau, haren informea ofizial antxeko zala ukatzerik ez baitago, sartaldearen elkarrizketa giro baten eguerdian eztanda egiten zuen ezkerok. Ilitxov-en informeak IMPASSE desesperatu batean amilduko ginduzela zirudien une batean. Ondoez apartekorik gabe pasatu dala esan diteke gaur.

Sartaldeko komunistek berak egin dioten kritika gogorrek lagun du gaitu batez ere momentu txar hura menderatzen.

Garaudy-k (LE MONDE, 1964 otsailak 22): guk marxista geran aldetik, ezin onar genezake inola ere gure kamarada sobietikoek darabilten (Ilitxov informean agertzen zaigun erako) erlijioarekiko jokabiderik...

Errusia-k erlijioarekiko bere jokaera zuzen dezala eskatzen zuen Lombardo Radice-k, informe berau kritikatu. Ilitxov-en informea Marx-en eta Lenin-en pentsaerarekin konflitoan dagola frogatzen saiatu zitzaigun Lombardo Radice.

Berdin agertzen zitzaigun Luciano Gruppi, Demokrazia Erritarren egiten diran erlijioaren kontrako kanpaiñak kendenatuz (bai teoriaren aldetik eta bai errealismo politikoaren izenean ere).

Gogorrago erasotzen zion Salvatore di Marco-k, informe hau zeharo desautorizatzen zuen artean Errusia-ko "monolitismoaren mitoa" eta "disziplina batasunaren mitoa" akusatzen zituelarik. Hasi bazan hasi, ez zan ixildu Errusia-ko Alderdi komunistaren "estruktura zentralizatu eta burokratikoak" larrutu gabe, "haren logika autoritarioari baitario kondenatu beharreko dan metodo hori". Salvatore di Marco italiar komunisten COMMISSIONE NAZIONALE SCUOLA-ko lagun da.

Lasaiturik hartu zuten orduan arnasa katolikoez... Baiña Iltxo ere seiñale bat da, seiñale triste bat.

Austria-n orain.

Holakoak ikusten ditugu Frantzia-ko, Italia-ko, Alemania Federalesko, Polonia-ko filosofo marxista zenbaitengan. Cuba-n bertan ere (Demokrazia Erritar gazteena) ba dirudi erlijioa, oso libre ez egon arren, Errusia-n eta honen inguruetako Erri Demokrazietan baiño lasaixeago bai ba-dabilela.

Austria-n hasi zaigu oraingoan txalaparta. Ez da ahaztu behar Viena-n irakasten zuela Freud-ek eta onek erlijioaz zioena ez dala Marx-ek hartaz omen zerizkionarekin zeharo konformatzen (omenka jardun beharko dugu, baezpadan, ze nahasi dabil Marx-en interpreta-zioa). Eta Marx ezkerre ere zientziak poxi bat aurreratu digu ba ta. aurrerapen hau ere ez dugu deskontatuko.

Alienazio, estrañiazio da Freud-entzat ere erlijioa, baiña Marx-ek ez halako zentzuean ulertzen du hori Freud-ek. Honen teorian, hain zuzen, gizonen arteko konfliktua ez da inoiz amaituko (Marx-ek seiñalatutako sustraiak ez baiño oso bestelakoak aurkitzen baidizkio honi). Gizonen geurezko izakerak sortzen du konfliktua hau gizartean. Erlijioak estrañiazio izanik ere, salbatu egiten du gizona konfliktu honetan; eta konfliktu honetan gizona erlijioak salbatzen du: antzeko frase bik errealidade diferente bi agertzen baidizkigute. (cfr. Antoine VERGOTE, *psychologie religieuse*, Bruxelles, 1966).

Erlijioa behar du gizonak. Kaxkal xamar esanda (bekigu barkagarri, ez baita gure asmorik Freud aztertzea) gizartearen presioaren aurrez aurre indibiduoak daukan defentsabidea izango litzake erlijioa. Beraz, gizonari gizon izaten laguntzen dio (Freud); Marx-entzat,

ostera, gizon bilakatzea galerazen dio (marxisten adierazpen klasi-kuaren harabera: esan dugu hau guztia koloka dabilkigula gaur).

Hau hola ulerturik esaten zuen duarik gabe Austria-ko Polit-buro-ko filosofo Fischer-ek: erlijioa egun batean akabatzea neure esku balego, ez nuke erlijioa batere nekatuko ez akabatuko...

Enteratu ez diranak,

Eboluzio hontaz enteratu ez diranak asko daude oraindik, nunbait. Esate baterako, komunista espainiol asko eta ENTZUTEN DUDA-NEZ euskaldun ez gutxi.

Kontuz! Erlijioarekiko jokaera aldatzeak ez du signifikatzen ifiola ere honen analisisia ta analisi metodo nahiz printzipioak aldatu diranik.

Erlijioaren eboluzioa.

XIX-garren gizaldian hildako Jaungoikoa lehendik ere ederki hilda zegoen. Ez zan —hau da katoliko jarraitzen dugunon ustea— Jaungoikoaren irudi motz bat besterik, karikatura bat, monigote bat. Orduan erlijioari egindako kritikak asko lagundu dio Elizari bere aurpegia garbitu ta ezagutu dagian. Gure kritikoek borondate zuzen hala okerra ote zuten galdetzeko ordurik ez baita, eskerrik onena zor diegula dirudit.

Elizaren eta fedearen eboluzioa maixeatzen gelditu gabe, ez nuke esan gabe utzi nahi, ez dugula gure itxura ta kanpoa bakarrik erreformatu behar. Barru barrutik erreformatu beharrean gaude. Marxismoaren kritikak ere ba ditu guretzat makiña bat lezio. Geure fedearen autokritika serio bat hasteko gaude oraindik euskal herrian.

Joanes XXIII hasi zuen berritze lan hau, baiña hasi bakarrik: harek hasitakoa aurrera eramatea guri dagokigu.

Eta bestearena baiño lehenago geure burua erreformatu nahi ez badugu, orduan ezin itxaron gezake besteek gugatik daukaten iritzia me-joratuko dutenik.

Liburu bat.

Errusia'n askatasun osoa garantizatzen du Herrikonstituzioak erli-

jioaren kontra propaganda egiteko. Erljioaren alde, berriz, debekaturik dago nolanhiko propaganda.

M. Mtchedlov, Konzilio garaian Erroma-n egondako korrespondentak, liburu berri bat atera digu orain Errusia-n: **Gaurko katolizismoaren eboluzioa.**

Elizaren gaurko aldakoetaok ez omen dira herriaren kontrario dan ideologia honen (alegia, katolizismoaren) poderioa indartzeko ta segurtatzeko ekilibrio ta maiña baizik. Asmo zatar ta maliobra traketso hoek desmaskaratu egin behar omen dira.

“Betiko ipuiak!”...

Bai, orixe: betiko ipuiak!, esan dute deskonsolaturik austriar komunistak hau ikustean. (**Eta berriz ere seiñale bi!**). Liburu berri honek ez du betiko ipui zaharrak berritu besterik egiten, idatzi du **Volksstime** komunista aldizkariak. Elizaren aldanahiari —jarraitzen du: lan onetan komillak ahorratuko ditugu— bene benetako ta jator derizkiogu guk. Jatortasun berdiña euki behar genuke geuk ere, elkarrizketarako prestu egonik.

Eta berriz ere bi maillatan jartzen digute kritika: **praxiaren** aldetik, ez litzake posible elkarrekintzarik, holako ipuiekin bagabiltza. **Teoriaren** aldetik zerbait astiroago landatu nahi nituzke austriarren iritziak, ze gure artean ere ikusten baidugu praxiaren aldetik komunistak aldatu dirana, ez dugu ikusten, ordea, planteamentu teoriko sakonik. Eta lan honetan ni batez ere filosofo marxistekin enpeñatu naizelako ere bai.

Ateismoa ta Marxismoa.

...bi gauza oso diferente dira. Edo, izan behar lukete. Josef Hindel komunistak agertu digunez (maiatzean zan) marxismoari ez zaio ateismoa osaki beharrezkorik batere, ateismoa ez da marxismoaren atal integratzaille.

Marx atea zala ta marxismoak ere atea izan behar duela pentsatzen dute batzuek, diosku Hindel jaunak.

Marxismoa gizartearen jakintza lez ulertzen bada, ordea, —harek oraindik— agiri ikusten da pentsakera marxistaren kolkoan ateismoa

zerbait saietseko dala, bigarren planoko ta denporan mugatu, ez inola ere haren mamiko.

Salvatore di Marco ta italiarren bidean sartu zaigu Hindel planteamentu honekin. Salvatore di Marco-k dionez jakintza ta erlijioa elkarren aurrez aurre kontrajartzeak Logika formalaren kontra hutsegiten digu. Eta honatx nola argitzen digun Hindel-ek hutsegite hau.

Marxismoak ez dakiana.

Erljioa berez zer danari buruz afirmazio absolutu jeneralak ezartzen dituen filosofo marxistak bere buruaren kontra jotatzen du, bere metodoaren neurrien gaitetik esajeratzen du: metodo dialektiko marxistak, izan ere, ez da holakorik permititzen.

Honela oiñarritzen dizkigu Josef Hindel-ek bereak diran goiko hitzok: marxismoak errealdade konkretoa, ezagutzen dugun koadro ta situazio konkretoetan azter ditzake. Berdin erlijioaz diarduelarik ere. Gizartean nola ta zein parte jokatu digun azter dezaiguke, baiña ez nola jokatuko duen, ezta derrigor hola eta ez bestela joka ahal dezakeanik ere. Erljioa herriaren opio dala esateak ez du esan nahi beti eta derrigor, berez, opio danik, historian horixe izan dala baiño. Gehiagorik ez. Erljioaren mamiaz, berezko zertasunaz, ez dakigu ezer.

Marxismoaren ez jakite honek —eran'siko diot nik— ba du beste iturbururik: pertsona zer dan argitu gabe dago marxismoa. Baiña pertsonalismoari buruz literatura ugaria dagoenaz gaitera erabillia baitut puntu hau beste nunbait, aipatze labur honekin kontentatuko gera hemen.

Jaungoikoa ta marxistak.

Ba al dago Jaungoikorik? —itaundu zaio Hindel-i. Eta honek erantzun: marxistak ezin eman dezaioke galdera horri erantzun pertsonala besterik. Gizarte jakintza batek ezin erantzun dio itaun metafisiko bati, matematikak edo medizinak egin dezaketena baiño hobeto.

Erantzun pertsonala bakarrik eman daike marxistak. Marxista ez ateo bat gauza guttiz ederki pentsa leikeana da beti Hindel-en hitzak aldatuz.

“...El obrero comunista consecuente en los principios es ateo”, idatzi digu, hala ta guttiz ere, komunista euskaldun batek.

Komunista euskaldunek langilleendako filosofia diferenteren bat ez badaukate...

Prolemaren zatiak.

Marxismoaren eta erlijioaren arteko auziak alderdi asko ditu, noski. Filosofo marxista denak iritzi berdinekoak ez ditugula ahaztu gabe, ez dira gauza bera filosofiagintza ta politikagintza. Gogoan eustekoa da hori.

Praxiaren aldetik komunismoari elkarrekintza nahi badu erlijioarekiko biguntasuna, tolerantzia egiazkoa eskatzen ote zaion hala ez, puntu bat da. Teoriaren aldetik materialismo dialektikoak Jaungoikoaren izanaz edo ez izanaz ezer erabaki ote dezakean, beste puntu bat oraindik.

Irugarren mailla interesante bat ere honezkero iritxia digu elkarriketak: erlijioarena berarena. Jaungoikoa, izan ere, erlijioaren objeto da, ez erlijioa bera. Erlijioa gizonengan agiri dan fenomeno bat dala garbi baitago, erlijioaren fenomenologian ere analisiak eta elkarriketak jarri beharrean gaude. Alegia, erlijioa benetan estraiñazio edo arrotzbiurtze ote dan (eta zein zentzunetan) argitu beharrean. Salvatore di Marco marxistak ezetz uste du.

Mundua ulertzeko ta sentitzeko era asko dira posible ta bat erlijiosoa izan liteke. Azkeneko hau benetan ikuspegi berez ona dala onartu ezker, aldiz, (ikuspegi oro ditugu akasdun eta neurridun) aukera libre pertsonal batek erabaki dezake bakarrik ikuspegi erlijiosoa hala ateoia izango duen bakoitzak. Horretatik ateratzen digu Salvatore di Marco-k, marxismoak, ateo gelditurik ere, aitor deza-keala, Marx-en tesiak sakonagotuz, erlijioa ez dala alienazio.

Ateismoaren agerpen bikoitza.

Erlijio forma asko daude, baita ateismo forma bat baiño gehiago ere. Eta katolizismo forma asko bezalaxe ateismo era asko marxisten artean.

"Ikazkiñaren ateismoa" esango al diogu batari? Operazio labanaren puntarekin arimarik billatu ez zuela-ta arimarik batere ez dagoela demostratu uste zuenaren fedea... (Jaungoiko fisikoren bat asmatu nahi zigun Bichat midikuak!). Baiña umekeria horretxen bidetik

agertu zitzaigun Titov astronauta, bere meritoek inola autorizatzen ez zioten gai batean eskua ez baifio anka sartuz: "Jaungoikoarentzat ez zeruetan ez lurretan lekurik ez dagon segurtasun osoa irabazten da". Ez digu esan hor goietako izarretan galduta zebilken Platon-en ideiaren bat erretratatu al zuen.

Ez pentsa, jende serio askoak ere egin izan dizkigu nohizpait holakoxe graziak. Krutxof zan aitona on harek, esate baterako: "Bibliako ipui batean kontatzen zaigunez Jaungoikoak mana bialdu zuen zerutik gizon guztieri jaten emateko... Terexkova astronauta bialdu genuen guk zerura ta esan diogu: zoaz ba egatan eta begira zazu ia manarik badagon... Baldin badago, batu pixka bat eta preparatu bazkaritxo bat. —Joan da ba Valia, ta begira hara ta begira honera, ezin inungo baztarretan halakorik topatu... Dagoeneko ezin itxaron dezakegu zerutik manarik etorriko zaigunik" (Ungaria-ko kimikakombinadu behargifleri, cfr. **Volksarmee**, Berlin-Ost, 1964, zenb. 4). ,

Teologoen gaurko alegiñak txalotu ondoren, debozionarioen "beste erlijio klasea" lamentatzen zuen Garaudy-k. Arrazoirik ez zaio falta, noski. Baifia debozionarioko ateismo hau ere ba da zerbait, hamar aldiz noski!

Besteak beste, guztiok daukagu, agi danean, zer jorratu franko norberaren baratzan...

Xinplekeriazko ateismo honekin batera ba dugu marxisten artean beste ateismo serio bat ere. Izenak millaka ekarri ahal izango baigenituzke eta izenik aurreratu beharrik ere ez baitugu hori jakiteko, horretan utziko dugu puntu hau. Ez esan gabe, edozein gizonen duela eskubide aukera serio ta libre batean norberaren konzientziari, ateismora badarama ere, jarraitzeko.

Eta gu, katolikuok, eskubide hau ametitzen eta defenditzen dugun ezkerero, nunahiko gizartetan errealdade biur dedin lanegitera obligatuak gaude.

Katolikoak, jakintza eta erlijioa.

Hona hemen komunista zenbaiten artean noiz edo noiz oraindik kantatu nahi izaten duen beste kuku bat. Jakintzaren aurrerapenak erlijioa birrinduko duela pentsatzen duen marxistarik ere ez da falta ba. Hortaz ere ez du merezi hemen eztabaida jartzetik.

(Marka da, gero: oso aspaldiko ez dan antxiña batean aldrebeseko lanean saiatu zitzaizkigun halako teismoaren apologeta batzuek. Ale-

gia, jakintzak Jaungoikoaren izana frogatzen duela. Desertatu egin digu nunbait zientziak... e!a etsaiarengana pasa!).

Hau erantzun zuen Dominique Dubarle-k halakoen kontra: zientziaren materialismoa oso osorik profesatzen dut halare nire adimenak ez du bātere atsekaberik fededun jarraitzeko. Gure ustean, izan ere, fedearen eta aurrerapenaren artean bezalaxe xehetu da zientziaren eta fedearen arteko konfliktua.

Zientifiko katolikoak zeharo bidezko aurkitzen du estruktura-gaiñari azalpenak eta argitasunak estruktura-pean billatzea eta egin ere egin behar du hori. Gutxi asko, beti edo ia beti egin dala ere esango nuke: kristautasunaren zabalkunde harrigarri azkarrari, luteranismoaren agerpenari, beti billatu zaizkio sustrai ekonomiko, politiko, zozio-logiko ta abar milla. Pelagianismoari moje baten galantean eta jangarrean aurkitu dizkio norbaitek erroak. Eta moja baten siko-logian —edo beheaxeago!— historia asko ulertu uste izan da. Berdin berdin aurki genezaizkioke sustraiak estruktura-pean Konzilioari eta agian ez lirake desestalinizazioaren sustraietatik oso urrun ibilliko...

Estruktura-pearen sustrai horiek zehar, horiek barna, horiek aurrera ta horietxekin batera ikusten ditugu guk ere “naturaz gaindiko” esan oi ditugun fenomenoak, ez horiekin zer ikusirik gabe, hare gutxiago horien kontra. Naturaleza ta grazia ez dira eskillara ta bāranda bezala.

Katolikoak ezin jakintzaren emariak uka ditzake, errebelazioaren edo fedearen izeneko aitazakitatik. Iñoiz zientziak erlijioaren banaltasunik ziur frogatuko baligu, pentsa dezakete komunistek ere hau, egun horretantxe egingo digu porrot fedeak. Eta kezkarik bātere gabe biurtuko gera denok ateo, egiak esperantza benetan ito badu ez gera ilusio hutsean zintzilika geldituko-ta.

Honek ez du ukatzen munduaren ikuskera zientifikoa aspaldiko munduaren ikuspegi erlijiosoari lur jaten ari zaiona. Hori ere errealdade bat dugu. Errealdade, baiña prolema zearo diferente. Ze, jakintza ta erlijioa (filosofia ta artea berdin) mitoarekin nahastuta heldu zaizkigu joanalditik gurera, baiña zientziak erlijioak ez bezalako abiadarekin aizatu ditu mitologietako auts guztiak bere jantzetatik. Errezago ere ba zuen-eta. Bestelako arrazoirik ere ez da falta (erlijioak zientziak ez bezalako esijentzia moralak ditu, etc.), diferentea da, beraz, prolema.

Ez ditut hemen puntu honi buruz atzera berrituko zenbait marxistak ikusi ta aitortu duena, jakintzaren eta erlijioaren artean konfliktorik ez dagoela finkatzeko.

Euskaldun komunisten batzuek baiezkotan enpeñatzen zaizkigu, halare, oraindik.

Kaiserrari berea.

Eztabaida nahiz elkarrizketa teorikoak alde batera, elkarrekin-tzarako (katolikoekin) asmoak ere ba dira komunisten artean. Euskaldun komunistak barna, hemen ere. Elkarrekintza hau posible dala, teoria soillean, ez dago dudatzerik. (Horren inguruan egin beharko lirakean oharrak beste baterako utziko ditugu). Bakoitza bere ideologiaren gazteluan geldituz burutzen badira elkarrekintzaok, duda gutxiago oraindik.

Planta horretan jarri izan da prolema hau, gehienetan. Ez ote dago aurrerago eramaterik? Alegia, esan nahi dut, gaur arte **egiteko** batean bat izatea izan da elkarrekintza nahi zutenen asmoa. **Motigoe-tan** elkartzerik, bategiterik ez du inork asko saiatu eta komunistekin elkarrekinzale amorratuena ere beti eutsi diote beren motigazio erlijiosoari, askotan mistiko xamarra, arras gauza bitxiak gertatzen baitira noiz ala noiz progresisten artean ere. Holako zerbait ikusi izan dugu Frantzia-n eta ez da noski besterik Cuba-ko zenbaiten jo-kaeraz entzuten ditugunak sortzen ditugun idurituia.

Halabaitan, marxismoaren ekintzarako motigazioak jakintzak sostengatzen baditu bidezko izan behar luke motigo horietzek gureak ere izatea...

Korapillo honek azterketa berezia mereziko bailuke, ezin honetan ere geldi gintezke (prolemaon azterketak ez luke inola ere bat bakar-rraren egiteko izan behar). Erlijioaren eta marxismoaren arteko sintesi bat ez da inola posible, esan du Josef Hindel-ek interbixta batean. Zozialista fededunek egindako saioek, dala marxismoaren helburueri motigazio kristauak emateko, dala ere klasegabeko gizartea Jaungoikoaren Erreinuarekin berdintzeko, marxismoaren jite edo karaktero zientifiko hutsa kontraesaten dute.

Honela moduzko huts batean erori zaigula euskaldun apaizen bat (Ignacio Muruzabal) ere uste dut: bai baitirudi mogimendu komunistaren beleroa aize katolikoz puztu nahi lu-keala.

Kiliasmoa ta katolikuon utopia.

Kristianismoa utopia da, utopia gaur askok adierazi nahi duten bidetik ulertzen bada behiñepein. Beste kontu bat da milenarismoarekin. Hori argitzeko aski da hiztegi teologiko edo bibliko bati begiratu bat, ez dugu hori azaldu beharrik hemen.

Arrigarri aurkitu dugu, ba, euskaldun komunistaren batek egin digun alderatze hau: komunismoa ta kristianismoa, dionez, biak oinperatuen, azpikoen, morroien pentsakera izango lirake jatorriz. Baiña ZOZIALISMO ZIENTIFIKOAK ez bezala, milenarismoarekin (kiliasmoarekin) etsi omen zuen kristianismoak, gizonon askapena —dionez— beste mundura atzeratuz.

Afirmazio au oso polita izango litzake, pekatu kokkor bi ez baleuzka.

Lagun onek ez daki nunbait kiliasmoa zer dan, aurrenik. Izan ere, kiliasmoak ez dauka beste munduarekin, heriotz ondorengo bizitzarekin, batere zer ikusirik, eta askoz gutxiago oraïndik menperatuen etsipenarekin. ("El cristianismo primitivo transportaba esta liberación al más allá, a la vida ultraterrena, en la espera de un **milenium** próximo", eta "...esperanza quiliástica de alcanzar la felicidad eterna en el otro mundo"). Kiliasmorena ta heriotz-ondorengoarena itxaropen diferenteak dira.

Bigarren: kiliasmoa kristautasunaren barnean aurkitu bai aurkitzen dugula onarturik ere (baiña handik kanpora ere bai), itxaropen kiliasmikoa kristianismo osoari zabaltzea kondaira zilipurdika erabiltzea da. Iturburuak kristianismoan ez dituelako (gaizki xamar informatuta dauden kondaira idazleren batzuek bakarrik idazten dute honezkeru Apokalipsia-ren 20 garren kapituluak sortu zuela kiliasmoa. Kapitulu hau kiliasmen argumentu bilakatu zan noski, baiña askoz lehenagotik zetorren kiliasmoa, kapitulu honen beharrik gabe: kristianismoaren barnera sartu zanean kapitulu hontaz baliatu nahi izan zuen), kristau herrian zabalkunde apartekorik ezagutu ere ez zuelako —herri gidatzaileen artean, behiñepein— eta zabaldu zana bera batez ere herejeen artean, alegia, zerintotar, ebionita, nazaretar, montanista, etc. Hain gogor kiliasmoaren kontra jokatu zuen Origenes bat,

edo ta Dionisio Alexandriako, Basilio, Gregorio Nazianzoko, Jeronimo, Augustin ez ziran kristau izango seguru asko... Horiek ez, Montano ta abar ziran solo kristau.

Mesede kaxkarra egin dio oraingoan Engels-ek gure lagunari. Zer egingo da, Engels-ek ez zeukan zergatik ezagutu gerora kondaira billatzailleek aurkituko ta argituko zigutena.

Zer esango ote liguke gure adiskideak, kristianismoak hainbeste zerikusi ta zor dituela gutxienez kiliasmoarekin zozialismo zientifikoak osteratzen badiogu? Ez naiz txantxetan ari.

Utopiaren atzoko destaiña gaur estimazio biurtu zaigu. Jakintzaren eta mitoen arteko artuemanen azterketak, beraz, jakintzaren eta pentsakera zientifikoaren sorterroen analisiak hamaika ustegabeko aurkeztu dizkigu. Denporak aldatzen doaz... Errealismo ta planifikazio zientifikoaren usteez goitik behera begiratzen zioten lehenago utopiari. Zer pasa da, ordea, bitartean? Futurologia ta kibernetika ta holakoxe erramintak asmatu dizkigute. Ustegabeko pitxiak argitu dizkigu bapatean Aladino-ren krisaillu sekulako harek, atzo arte erdefiatu genituen zokondo haietantxe, halajaiñetan. Eta jakifia, betikoa, denak berentzat nahi orain pitxiok. (Urte batzuen buruan utopia falta akusatuko diote erlijioari. itxaron apur bat...). Jakintzaren ideal sortzaille ta argiemaille ta biderakusle ta holakoxe bilakatu zaigu orain utopia, gabetik goizera. Utopiak jakintzari ematen dizkion absolututasun dimensioak, azkengabea irixteko grifia, planifikatzen jakiteko **tipoak, ereduak** (ereduaren sikologia bat ere muntatu da, zoziologia atzetik dabilkio, eta marxismoaren azalpen metodoek —Errusia-n bertan ere— kapitulu berri bat sartu digute) nik dakit zer. Seiñorita biurtu zaigu oraingo ferian utopia! Gutxi balitz oraindik, utopia Europa-ren gaitz tipikoa omen da, zientziari eragin diona, teknika pizkortu duena, etc. eta milla etc. Oi ba, atzeratu xamar irixten gera gu beti!

Beno ba, Erdi aroko utopia zozialak aztertu dizkigu Bloch marxistak (ain zuzen kiliasmoa tartean dabil: Joakin Fioreko ta abar) eta hoetxen tradizioan txertatu digu Marx. Laguntasun polita. Bronislaw Baczko-k "tono profetiko ta kiliastiko" zoragarri bat aurkitu dio orain Marx-en alienazio teoriari, eta A. Schaff-ek begi atsegiñez agurtu du aurkimendu hau. Marx-en gizon "zearo liberatuaren" gizarte alienazio orotatik garbituak ez baitu zientzia esperimentalarekin batera zerikusirik, utopiak eskeintzen dizkiguten tipo edo eruedetatik azaltzen digute hori guztia orain. Holaxe: Marx-ek utopia bat amesegin zuen, eta ames horretan **eredu** bat idoro. Utopia hori da, berez

esperimentaeziña izan arren, gaurko planifikazioen eta humanismoaren eredu eta tipo. "Marx-ek iragarritako giza tipoa, eredu ezin sekula eskuratzekoa da... baiña hartarako saiatu bai egin leike ta egin behar da" (A. Schaff).

Gauzak **zozialismo zientifikoari** dagokionez ondo oiñarritzeko, Marx-en konzientziapea ere aztertu digute ba: Marx-en judegutasu-nean eta judegu herriaren eskatologia ta milenio itxaropenetan (hara nundik! demontre...) aurkitu nahi dizkigute orain iturburu sikologikoak... Horixe bakarrik, behar genuena: alegia, judegu herriaren konzientziapeko utopia milenaristak eta eskatologikoak (baiña batzuek eta besteak bereiziz, mesedez) errealdade konkretora ekarriz idoro omen zuen langille klasearen eginkizun eta misio historikoa, eta noizpaiteko gizarte klasegabekoan proiektatu hau guztia. "Praxi filosofia honen (alegia, marxismoaren) apartekotasuna, ain zuzen, jakintzaren ta utopiaren bategintza da", akklarutzen digu orduan Ernst Fischer-ek. Ez al da polita?

Horrelakoxe zerbait (utopiaren estimazioa) adierazten omen dute Marx-en ideiak agertzeko Mao Tse-tung-ek erabillitako hitzek berek. Txineraren hitz faltan, K'ang Yu-wei utopistaren irudi ta hitzak bereganatu dizkigu Mao-k.

Izan ere, jakintza (edo errealdismoa) beste gabe utopiarri kontrajartzea pasatuxea dago. Baiña nork ulertzen du karnabal hau: haundia da, (mini-haundi bakarrik, ez baita hain harrigarri) batzuek kristianismoari salatzen dioten huraxe goratzen diotela bestek. Eta denak komunista dira, diotenez.

Aspaldi ahaztuta egin behar lukean burubidea ikusten bada gure artean, hori ere seiñalaren bat izango da.

Nire gogorkeriak.

Gogorregi omen naiz marxismoarekin, katoliko "eskandalizatu" batek idazten didanez. Aitzaki huts izan omen dut elkarrizketa, kruzado baten itxura arturik erasotzeko.

Ohar bat nahi nuke honen inguruan jarri (eta barka bekit irakurleak).

Akusazioa egiten danean, ahal dala behiñepein frogatu ere

egin behar da. Ez ziraunaren jokorik. Inpresio hutsa bada ta iruditua (askotan nahasten baiditugu iritziak eta iritziaurreak, arrazoiaren ondokoak eta aurrekoak), ez diot nik akusazioari baliorik ukatuko. Inpresioaren balioa, noski, ez gehiago. Baiña, mesedez, zer da gogor, esandako hitzak hala gauzak?

Elkarrizketari ekitekoan elkarrizketa utilla nahiko dugu, agian, ez sutilla.

Eta neure burua anparatzeko, hona hemen hitzok: fededuneri beren erlijio askatasuna ukatzen diena diktaduraren eta terrorismoaren laprasturian dago. Eskoba latza irudituko zaio hau ere, agian, nire lagunari: marxista batena da, Josef Hindel.

“Marxismoaren jarraitzaileak hala kontra-jarraitzaileak, Marxismoak egiten duen erlijio-kritikaz jarduterakoan, interpretazio faltsoan hain maiz erortzea, usu, erlijio-kritika honen era desberdiñak ez berezi ta zehazteari zor diote” (I. Fetcher).